

ДЕЙНОСТИ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Ирина Б. Стоянова

ACTIVITIES IN KINDERGARTEN

Irina B. Stoyanova

ABSTRACT: The aim of the publication is to present a summary classification of the organization of activities in kindergarten. The educational process and the various pedagogical activities implemented in the kindergarten are considered. Part of the organization of preschool education is presented.

KEYWORDS: preschool education, pedagogical activities in the kindergarten, game, study, work

Увод. Предучилищното образование е процес и резултат от възпитанието и обучението на децата от предучилищна възраст. То е и процес на тяхната социализация и се осъществява в детската градина (началното училище за подготвителните групи) при целодневна, полудневна, почасова или самостоятелна организация като учебният ден се организира в основни и допълнителни форми на педагогическо взаимодействие. Във възпитателно-образователния процес се включват постоянното редуване на дейностите с децата в детското заведение и допълнителните педагогически дейности, които не са дейност на детската градина.

В предучилищна възраст детето овладява различни дейности – игровата дейност, изобразителните дейности, елементарните форми на труд и умения за учене. Това овладяване от своя страна е свързано с обогатяване съдържанието и със структурните изменения на интелекта. Дейностите са основните средства на умственото възпитание, затова е необходима такава организация, чрез която въздействието им да се интегрира и да създава непрекъснатост в преноса на знания и умения [3].

Изложение. В Закона за предучилищно и училищно образование и Наредба №5 не е представена обобщена класификация на видовете дейности в детската градина. Условно те могат да бъдат разграничени на: **основни** и **допълнителни**.

Целта на публикацията е да представи обобщена класификация на организацията на дейностите в детската градина.

Задачи за осъществяване на целта:

1. Проучване на литература относно основните и допълнителните форми на педагогическо взаимодействие и дейностите в детската градина.
2. Представяне и анализ на обобщена класификация на видовете дейности, реализирани в детската градина.

Основните дейности при децата в детската градина са свързани с основните човешки дейности **играта, ученето и труда**. Още през 50-те години на миналия век Елка Петрова разработва теорията за единството на основните дейности в детската градина, която е актуална и днес. Според нея основните дейности в детската градина са **играта, обучението и труда**. Елка Петрова изследва тяхното единство, което определя методологическите основи на педагогическия процес. Теорията на Елка Петрова допринася изключително много за осъществяване на задачите на предучилищното възпитание [1; 5].

Всяка една от основните човешки дейности се развива съобразно възрастовите особености и има своите специфични особености. Водещо значение в предучилищна възраст има игровата дейност, която се обособява като самостоятелна творческа дейност на детето. В играта детето научава и възпроизвежда много неща не само за живота на хората, но и за техните взаимоотношения. Това показва и нейният, отразителен характер. Чрез играта детето изгражда и променя личността си като влиза в роля, то се „упражнява в реално поведение“ [5].

Играта създава предпоставки за появата и развитието на дейностите учене и труд. При децата в предучилищна възраст може да се говори за наченки на тези дейности. Разглеждайки ги

условно ученето и труда заемат своето място в тази възраст, доколкото подготвят детето за участие в тях. В предучилищна възраст поради възрастовите особености на децата и спецификата на учебната дейност е невъзможно да се формира пълноценна учебна дейност. Тъй като тази дейност става водеща, основна и доминираща в началното училище, в предучилищна възраст е необходимо да се формират само елементи на учебна дейност, предпоставки за нея. Учебната дейност представлява система от действия, които допринасят за усвояването на знания, овладяването на умения и навици и приложението им при решаването на различни задачи. Учебната дейност се извършва на основата на определен обем от информация и с участието на логическото мислене. Като тази информация детето може да получи само отчасти в играта. По-голямата част от информацията, която е необходима за детето, то получава чрез обучението, където се дават системни научни знания. Обучението е процесът на организирано и системно предаване на знания на детето. При ученето детето получава знания, умения и навици, но в игровата, в трудовата, в продуктивната и други дейности. Обучението и учебната дейност могат да се разглеждат като относително самостоятелни и в същото време да са взаимно обусловени. „Чрез учебната дейност децата придобиват определени знания, умения и навици за овладяване на обществения опит“ [5].

Чрез играта у децата се възпитават качествата: самостоятелност, наблюдателност, съобразителност, точност, любознателност и т.н. Те овладяват елементарни форми на труд, което ги учи как да планират и организират дейността си. Изграждат се наченки на контрол и оценка на дейността. Според Елка Петрова „Активно се изгражда умственото действие за контрол и оценка на дейността. Трудовата задача е и умствена, която се осъществява в реална ситуация при определена целенасоченост. Точността и съобразителността са задължителни при изпълнение на трудовата задача.“ Изграждат се наченки за обобщение. „Начинът, по който се осъществява конструктивно-техническата дейност, води до обобщение на умствените умения в схеми за обследване. Обобщението по определен белег се изявява в изобразителните дейности, при които умствената дейност е с повишена емоционална наситеност“ [3].

Детската градина и училището осигуряват игрова дейност във всички видове организация на предучилищното образование през учебното и неучебното време. За осъществяване на целите на образованието и възпитанието на децата в детската градина се изисква да се постави на първо място проблемът на играта като основна и водеща дейност в детското развитие. В тази връзка може да се каже, че: „Предучилищното образование се осъществява при осигурена среда за учене чрез игра, съобразена с възрастовите особености и гарантираща цялостното развитие на детето, както и възможности за опазване на физическото и психическото му здраве“ [8].

Според Й. Факирска “играта е едновременно средство за възпитание и своеобразна форма за организиране на живота на децата”.

Развитието на играта се осъществява чрез развитието и усъвършенстването на компонентите ѝ и чрез промяна на съотношението им в играта.

Й. Факирска определя играта като “отразителна, самостоятелна, подражателна и творческа дейност“ на детето.

“Отразителна”, защото детето отразява възприетото от околната действителност и точно от човешката дейност и поведение.

“Подражателна”, защото играта се гради на способността на детето да подражава на действията и поведението на възрастните. Детето влиза в роля, като подражава и пресъздава живота на възрастните. Това задоволява потребността му от участие в живота на възрастните и му носи удовлетворение. По този начин детето, влязло в роля, овладява образци на поведение и взаимоотношения. То обогатява и уточнява познанията и представите си за околната действителност.

“Самостоятелна”, защото в играта няма пряка намеса на учителя – той само организира обстановката и обогатява предварителните впечатления на детето. Той може само да насочва и ръководи, ако се наложи да влезе в роля като участник в играта. Важното е детето да действа с усещането и убеждението, че е самостоятелно, което прави играта по-привлекателна и желана.

“Творческа”, защото когато влиза в роля, детето не копира действията на възрастните, а ги пречупва през разбиранията и житейския си опит [5].

Играта според Й. Факирска е и “целенасочена, осъзната и организирана” дейност.

Под “целенасочена” се разбира това, че децата предварително знаят на какво ще играят и приблизително как ще се развива действието, затова насочват усилията си и подбират съответните средства за реализирането ѝ. Ако има изменение на игровия замисъл или действие, ще се стигне до прекратяване на играта [5].

“Играта е осъзната”, защото децата осъзнават мястото си в играта във връзка с ролята, която поемат и изпълняват. При липса на достатъчно опит и познания да пресъздадат ролята, играта може да се развали.

“Играта е организирана” – когато децата се организират за играта пресъздавайки обстановката и роли. Под ръководната роля на учителя при предварителната подготовка и в хода на игровото действие децата спазват определени правила и хода на играта. Според авторката “Мотивът на дейността е в игровия процес, а не в резултата” [5].

Ю. Дончева разглежда играта през призмата на усъвършенстването на психиката на детето. Тя обобщава, че за всеки период са характерни различни изменения. Във връзка с тези изменения се използват игри с предмети в ранна детска възраст, ролеви игри и творчество в предучилищна възраст и учебна дейност в начална училищна възраст.

За психичното развитие на детето, преустройване на моториката, за бързина, за осмислено запомняне и възпроизвеждане на двигателни действия, умения за самостоятелно вземане на решения и действие в условията на променящата се обкръжаваща среда от съществено значение е включването във възпитателно-образователния процес на игри и упражнения за развитие на познавателните и творчески процеси и за речта. Поради това е особено важно да се създадат благоприятни условия за развитие на психиката в съответствие с възрастовите особености на детето [2].

От теоретична, методическа и практико-приложна гледна точка е необходимо детските учители да познават в детайли класификацията и съдържанието на игрите, предвидени за различните възрастови групи.

В контекста на Наредба №5 от 03.06.2016г. относно целодневната организация през учебното време се редуват основна и допълнителни форми, а в неучебното време – само допълнителни форми на педагогическо взаимодействие, като се осигуряват и: „1. условия и време за игра, почивка, включително следобеден сън; 2. условия и време за хранене - сутрешна закуска, обяд и две задължителни подкрепителни закуски – между сутрешната закуска и обяда и между обяда и вечерята; 3. дейности по избор на детето“ [8].

Основната форма на педагогическо взаимодействие в детската градина е педагогическата ситуация, която протича предимно под формата на игра. В тази връзка и предвид осъществяване целта на възпитанието и цялостното формиране на детето играта може да се разглежда за пореден път като основна и водеща дейност за осъществяване на възпитателно-образователния процес в детската градина. В същото време играта може да се интерпретира и като средство и метод на обучение.

Допълнителните форми допринасят за разширяване и усъвършенстване на отделните компетентности (знания, умения и отношения), необходими за личностното развитие и разнообразяване на живота на децата. Допълнителните форми на педагогическо взаимодействие се организират извън времето за провеждане на педагогическите ситуации и „по преценка на учителя в съответствие с програмната система, прилагана в детската градина, цялостната организация на деня и с интересите и потребностите на децата“ (8) Допълнителни форми използвани в учебно време са например: самостоятелните дейности по избор на детето, дейности, организирани от детския учител.

За осъществяването на основната и допълнителните форми на педагогическо взаимодействие е необходимо да се прилагат основните и допълнителните дейности в детската градина.

Една от допълнителните форми на педагогическо взаимодействие в детската градина е дейността по избор. Съдържанието на дейността по избор е синтез от знанията, уменията и навиците, придобити в цялостния възпитателен процес. Дейността по избор изпълнява и диагностични функции (в нея педагогът може да установи формираността на някои личностни качества, на актуалните знания и умения, на компонентите на основните дейности т.е. може да се извърши диагностика на готовността на децата за училище); дейности с родителите; културни, спортни, приключенски и развлекателни дейности.

В дейността по избор като форма на организация се реализира творчеството като звено на педагогическия процес. В дейността по собствен избор водеща е детската инициативност, а педагогът присъства индиректно. В тази дейност най-ярко се открояват детските желания и интереси, знания, умения и личностни качества. Детето има свободата да предпочете любима дейност, да избере и осъществи собствена идея. Свободата се изразява във формата на участие – група или индивидуална, в предпочитанията (избора) към партньорите, в продължителността на занимаването си [3].

Преимущество на дейността по избор е липсата на ограничения детето да се занимава само с една дейност. То може да я замени с друга, когато загуби интерес и след време да се върне към нея. В дейността по избор детето проявява интерес към определена дейност, като по този начин се възпитава устойчивост на интереса [3].

Дейността по избор не само осигурява свобода, но тя и гарантира самостоятелността и инициативността на детето, крие големи възможности за творчество. Собствената дейност, собственият стимул и получаването на резултат са достатъчно условие за възпитаване на вниманието и задържането му продължително време върху една и съща дейност, т.е. до постигането на резултат [3].

При дейността по избор педагогът има възможност за лично общуване с децата. При това той може да обогати детския опит, да провокира познавателен интерес към различни явления, да обогати този опит с нови интелектуални, практически и двигателни умения. От друга страна, децата овладяват и затвърдяват умения за общуване, общувайки помежду си.

Дейността по собствен избор се обособява като звено от педагогическия процес в ДГ, тъй като в сравнение с другите форми на педагогическо взаимодействие осигурява различна позиция на детето [3].

Дейността по избор е начин на непреднамерено осъществяване на педагогическия процес и на основата на усвоеното от личния и организационния опит детето създава собствено творчество. „Творческият продукт става мотив за пренасяне на знанията и уменията в нова ситуация, поставя се началото на нов вид дейност“ [3].

В дейността по избор детето изявява както личностните си качества, така и готовността си за училище.

В самостоятелната дейност на детето се извършва преобразуване на овладените в игровата, учебната и трудовата дейност умения: детето си поставя цел и задача; то подбира подходящи средства и начини за самостоятелно решаване на задачата. В дейността по избор детето „изпробва“ усвоеното, търси и други начини от тези, които владее, за да постигне целта си. Самостоятелно избраната дейност, самостоятелно поставената задача, постигнатият резултат го увеличат, стимулират към нова задача.

Резултатното протичане на самостоятелната дейност зависи и от организирането на материалната среда и обстановката. Например могат да се обособят различни кътове в занималнята: кът на малкия художник, кът на музиканта, на актьора, кът на сръчния майстор и т.н.

Близка до дейността по избор е дейността по интереси, друга интересна за децата допълнителна организационна форма. Тя се осъществява по центрове в занималнята като учителят е ситуирал различни центрове (кътове). Във всеки от тях децата имат възможност да осъществява различни видове дейности. Тези дейности можем да ги съотнесем условно към основните дейности (игра, обучение и труд), които се реализират в детската градина. Например – рисуване и апликиране, моделиране и конструиране, математически, работа с природни материали, изработване на поздравителни картички, работа с цветя, клонки и листа, аранжиране на букети, музикален център и др. Учителят насочва вниманието на децата да разгледат различните центрове и чрез организиране и договаряне между самите деца от групата да си изберат желания център и да започнат своята дейност в него. Същността на дейността по интереси е в „обединяването, интегрирането на желанието, предпочитанието, мотивът, интересът към определена дейност, витаещи у детето, с разработването на точно определена тема от програмното съдържание“ [2].

Друга допълнителна организационна форма, която е подобна на дейността при интереси, е ателието. Ателието е извънучебна дейност, която се провежда с напреднали в дадена област деца или с деца, за които родителите им искат да се развиват в определено направление. Особеното

при ателието е това, че групата от деца може да бъде от различни възрастови групи. Децата, които участват в него, се извеждат в определено помещение на детската градина. Обикновено ателието се ръководи от професионалист срещу заплащане от страна на родителите. Могат да се организират ателиета по чужди езици, музика, театрално изкуство, изобразително изкуство, спорт, танци и др. Приликата между ателието и дейността по избор е в това, че и тук децата участват според желанието, предпочитанието и насочеността си към определена дейност [2].

Разликата между дейността по избор и дейността по интереси се състои в това, че дейността по избор е режимен момент. Тя протича или в следобедния режим или сутринта след приключване на организираният форми. Тук също има центрове, децата ги избират и решават с кого да работят в тях. Разликата е, че при центрoвете в дейността по избор няма една и съща, обединяваща тема, докато при дейността по интереси това е задължително, това е нейното дидактическо предназначение. Или изборът и избирането от децата на центрoвете става произволно, предварително учителят не е поставил учебна цел.

Може да се обобщи, че „дейността по избор е средство за развлечение и за компенсиране на активността на децата и насочването ѝ в полезни рамки, а дейността по интереси е организирано средство на точно определено, тематично обвързано, познавателно съдържание“ [2].

В различните етапи на организация на педагогическия процес позицията на учителя и детето във взаимоотношената им дейност се променят. В контекста на Закона за предучилищно и училищно образование и Наредба №5 образователните дейности са основен приоритет в работата на детската градина. Допълнителните педагогически дейности, които не са дейност на детската градина, се провеждат на територията на детската градина при заявено желание на родителите и срещу заплащане, като се организират за децата, които посещават детската градина. Те се извършват „извън времето за провеждане на основните форми на педагогическо взаимодействие и се организират при спазване на действащото законодателство“ [8]. Пример за допълнителни дейности: народни танци, английски език, карате, футбол, спортни танци и др.

При избора на допълнителните педагогически дейности реално няма правило (регламент) и ограничение относно тематиката, формата и вида им. В детската градина биха могли да се провеждат такива дейности, които са съобразени с:

- „принципите и целите на предучилищното образование;
- програмната система в детската градина;
- стратегическите цели на институцията;
- с възрастта на децата“ [6].

На практика в детската градина могат да се включат голям обем от тематични дейности, които са с образователен характер:

- „обучение по различни видове спорт – футбол, гимнастика, плуване и др.;
- обучение по различни видове танци – балет, народни, спортни, модерни и др.;
- обучение по различни изкуства – музика, пеене, изобразително изкуство, театър и др.;
- обучение в приложни дейности;
- обучение по конструиране – лего и др.;
- здравно, екологично и гражданско образование;
- обучение за развиване на емоционалната интелигентност на децата;
- обучение по бойни изкуства;
- чуждоезиково обучение – руски език, английски език, немски език и др.;
- компютърно обучение и др.“ [6].

Конкретните допълнителни дейности, които ще се провеждат в детската градина се определят от директора с неговите нормативно регламентирани правомощия и педагогическия съвет. Съобразно Наредба №12 от 2016г. директорът „планира, организира, контролира и отговаря за дейностите, свързани с обучение, възпитание и социализация в институцията“ [9]. В тази връзка допълнителните педагогически дейности, които не са дейност на детската градина, се осъществяват под контрола, организацията и ръководството на директора. Провеждането на тези дейности зависи от условията и материалната база на детската градина, броя и възрастта на децата, желанията и възможностите на родителите, предлаганите форми на педагогически дейности (танцова формация, творческо ателие, клуб по интереси и т.н.). Обикновено в Правилника за дейността на детската градина е регламентиран начинът на определяне на

конкретните допълнителни педагогически дейности.

Съобразно очакваните резултати по образователните направления по време на учебната година децата може да участват в организирани прояви, изяви и мероприятия и организирано да посещават природни обекти, обществени, културни и научни институции, които посещения не са предмет на уреждане от наредбата по чл. 79, ал. 5 от Закона за туризма [8].

Такива са дейностите, организирани от детския учител – различни видове игри, състезания, конкурси, екскурзии, спортни празници, тържества, развлечения, наблюдения на обекти от околната среда и др. Те се провеждат извън времето на педагогическите ситуации, както в учебно, така и в неучебно време.

Видовете дейности в детската градина по своята **специфика** и **насоченост** могат да се определят условно и като:

- **социално-битови дейности** – това са дейностите, свързани с: приемане на децата; текущи хигиенни дейности; хранене; почивка – следобеден сън; медико-биологичен контрол и др.;

- **образователни дейности** – те се отличават с многообразие и произтичат от съответните образователни направления: **1. Български език и литература; 2. Математика; 3. Околен свят; 4. Изобразително изкуство; 5. Музика; 6. Конструирание и технологии; 7. Физическа култура;**

Дейностите по образователните направления са подчинени на целта за осигуряване на щастливо детство на всяко дете, както и за изграждане на мотивация и увереност в собствените му възможности [8].

- **възпитателни дейности** – дейностите, свързани с физическо възпитание, умствено възпитание, нравствено възпитание, естетическо възпитание, полово възпитание. Образователните и възпитателните дейности в детската градина се решават в диалектическо единство, независимо че в предложената класификация са диференцирани условно.

Диалектическото единство на тези дейности е задължително за тяхното осъществяване и ефективност.

Като примерни допълнителни образователни дейности, осъществявани по образователните направления, може да посочим допълнителните дейности по програмна система „Златното ключе“. Допълнителните дейности, произтичащи от образователните направления, могат да се реализират като продължение и допълване по темата в детската градина, а също и като обогатяване и обобщаване на информацията извън детската градина. Целта е детският учител да „стимулира практическата познавателна дейност с участието на семейството, ръководител на школа, музей, читалище и др.“ [4].

Най-общо допълнителните дейности по програмна система „Златното ключе“ са обособени в следните групи: игрови, художествено-творчески, съвместни с родителите, практически, комбинирани – мини проекти.

„ - игрови – дидактични, подвижни, състезателни, театрализирани, ролеви игри и игри инсценировки;

- художествено-творчески – украса, колажи, макети, пана от природни и други материали и др;
- съвместни с родителите – тържества, празници, битови и трудови дейности, краеведчески дейности (туризъм, екскурзии, наблюдения и др.);
- комбинирани – минипроекти. При тях се интегрират различни знания и умения, форми, методи и средства за постигане на интеракция във взаимодействието „дете – среда“ [4].

Заклучение: Дейностите съпътстват ежедневиия живот на децата от предучилищна възраст в детската градина. Те се прилагат както при основната форма (педагогическата ситуация), така и при допълнителните форми на педагогическото взаимодействие, а също така и при всички режимни моменти на децата в детската градина. Дейностите, реализирани в детската градина, могат да са разнообразни и безкрайно много. Считаме, че предложената условна класификация на дейностите, ще бъде полезна за създаването и осъществяването на по-добра организация на дейностите в детската градина.

Литература:

1. Вълчева, Сн. Елка Петрова – теоретик на предучилищното възпитание. Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2006, ISBN 954-577-330-8, с. 35–38.
2. Дончева, Ю. Теоретични и методически основи на запознаване с околния свят в детската градина. Издателство „Лени Ан“. Русе. 2018, ISBN 978-619-7058-67-3, с. 109–110.
3. Петрова, Е. Предучилищна педагогика. Велико Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2001, ISBN 954-524-272-8, с. 98-100; 295–299.
4. Терзиева, М., М. Лазарова и др. Книга за учителя по всички образователни направления за четвърта подготвителна възрастова група в детската градина и в училище. към Програмна система „Златното ключе“. Варна, Бит и техника, 2019, ISBN 978-619-7253-52-2, с.8.
5. Факирска, Й. Предучилищна педагогика. Русе. Русенски университет „Ангел Кънчев“, 2012, ISBN 978-954-712-559-9, с. 73-74; 83–89.
6. Янкова, М., Я. Христова. Допълнителни форми и дейности в детската градина. София. РААБЕ България ЕООД, 2018, ISBN 978-619-7315-18-9, с. 23—24.
7. ЗАКОН за предучилищното и училищното образование Обн., ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.08.2016 г.
8. НАРЕДБА № 5 от 03.06.2016 г. за предучилищното образование Обн. - ДВ, бр. 46 от 17.06.2016 г., в сила от 01.08.2016 г. Издадена от министъра на образованието и науката.
9. НАРЕДБА № 12 от 01.09.2016 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти (Обн. - ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г., в сила от 27.09.2016 г.

*д-р Ирина Борисова Стоянова
ШУ „Епископ Константин Преславски“
Педагогически факултет
катедра ТОПО и ПУНУП
i.b.stoyanova@shu.bg*